

STM 1957

ISCM-konserterna i Stockholm 1923-1931

Av Bo Wallner

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

ISCM-KONSERTERNA I STOCKHOLM 1923—1931

DE MÅNGA institutionerna och konsertserierna jorden runt med specialintressen för modern musik är något unikt för vår tid. Det är företeelser som handgripligare än det mesta understryker inte bara den ofta isolerande exklusiviteten i mycket av våra dagars musikskapande utan också den förtyligande konventionalismen och kommersialiseringen i konsertlivet.

Den första mera betydelsefulla sammanslutningen för ny musik var den berömda schönbergiska Verein für musikalische Privataufführung i Wien, som grundades i november 1918. Den historiskt sett mest inflytelserika och seglivade är dock *The International Society for Contemporary Music*, som räknar den 11 augusti 1922 som sitt stiftelse-datum och som ju ännu den dag som är hör till de internationellt samlande punkterna i musikkivet.¹

Initiativet till bildandet av ISCM — som den gångbara förkortningen lyder — utgick från en grupp unga Wienmusiker med bl. a. Egon Wellesz och Rudolph Reti i spetsen. Man skickade — i december 1921 — runt en inbjudan till en »Internationale Revue zeitgenössischer Musik» som var planerad äga rum följande sommar i festspelsstaden Salzburg. Till de kontaktade hörde också Sverige, genom Kurt Atterberg. I ett brev daterat den 12 december 1921 bad Reti honom välja ut ett av sina egna verk för framförande, helst sånger: »Vielleicht solche, worin sich auch eine nationale schwedische Volksmusik ausdrückt (ähnlich Ihrer Piccola Sinfonia).»² Något speciellt krav på mera radikal musik fanns alltså inte ännu.

Atterberg sände in sin stråkkvartett op. 11. Det blev emellertid inte han som kom att representera Sverige vid Salzburgdagarna utan Ture Rangström med några av sina sånger, ett säkerligen mycket vackert konsertinslag, som tyvärr bara kom att följas av en total tystnad för Sveriges vidkommande under de närmast följande, årliga musikfesterna

¹ Se bl. a. H. H. Stuckenschmidt, *Neue Musik* (i serien *Zwischen den beiden Kriegen*), Berlin 1951, kap. Die internationale Gesellschaft, s. 215 ff.

² Inbjudan och brev publicerades i utdrag i art. *Världsmusikfestens embryo*, *Stockholms-Tidningen* den 13. 2. 1953. Atterberg meddelar där också att han tidigare både brevväxlat med och personligen träffat Reti. Kontakten dem emellan fanns alltså redan.

i det nybildade ISCM:s regi. Först i Florens 1934 — alltså efter 12 år! — kom en ändring till stånd. Lars-Erik Larsson fick då sitt genombrottsverk, Sinfoniettan, uppfört under Hermann Scherchens ledning.

Denna tystnad får emellertid inte tolkas som en följd av passivitet från svenskt håll. (Passivitet är en egenskap som knappast låter sig förena med Sten Broman's färgstarka temperament, och Broman var redan på 20-talet den i det internationella arbetet ledande i den svenska ISCM-sektionen.) Snarare återspeglar då situationen de svårigheter som smånationerna till en början hade att göra sina röster hörda,³ något som i sin tur väl också kan ha berott på att det ofta fanns ett drag av provinsial isolering och därmed — sett ur ett mera speciellt ISCM-perspektiv — efterblivenhet över den musik som man sände in för urval till festspelsprogrammen. 1920-talet går ju inte minst hos oss i det allra första sökandets tecken. Med några enstaka undantag.

En ISCM-sektion har emellertid även andra uppgifter än att se om det egna landets konstnärliga och administrativa representation vid musikfesterna. Den har också till uppgift, att i det »vanliga» musiklivet verka för spridningen och förståelsen av ny musik. På den punkten var den svenska sektionen under 20-talet desto aktivare.

Sedan Sverige 1923 blivit medlem av Internationella sällskapet fick vårt land två sektionsavdelningar: en i Stockholm samma år och en i Lund, den Sydsvenska sektionen, 1924 under Broman's ordförandeskap. Båda startade — på rent ideella villkor — kammarmusikserier och kom att i var sin stad spela en roll i musiklivet som närmast kan karakteriseras som en 20-talets Fylkingen: de blev alltså ett forum för de radikala strömningarna och för unga svenska tonsättare och musiker.

Mest aktiv var till en början Stockholmssektionen: i allt skulle den komma att ge 22 konserter mellan 1923 och 1931. Ordförande var Gunnar Jeanson, som redan som 22-åring hade dokumenterat sitt stora intresse för den nya musiken med en initierad och synpunktsrik Schönberg-studie i tidskriften *Ur nutidens musikliv* (1920: 1). V. ordf. och sektionens mest uppmärksammade konstnärprofil var Hilding Rosenberg, sekr. var Sven Brandel och skattmästare Kurt Thunell, en entusiastisk amatör som även ombesörjde alla de praktiska problemen i konsertförberedelserna. Bland suppleanterna märktes Charles Barkel, Moses Pergament och William Seymer.⁴ Det blev alltså en yngre grupp musiker än generationen Atterberg/Rangström som slutgiltigt skulle ta hand om det svenska ISCM-arbetet.

³ En kortfattad, tabellarisk historik över Sveriges roll i ISCM sammanställdes av Sten Broman med anledning av Världsmusikfesten i Stockholm 1956. En kopia finns på Institutionen för Musikforskning, Uppsala.

⁴ Upplysningarna om Stockholmssektionens styrelse har lämnats av hr Kurt Thunell, Stockholm, i ett brev till förf. den 15. 7. 1957. — 1933 avgick Gunnar

Det är knappast någon överdrift att beteckna ISCM:s 20-talskonserter i Stockholm som en av de viktigaste källorna till kännedomen om den moderna svenska musikens framväxt: vilka svenska kammarmusikverk som kom till framförande, vilka verk av utländska tonsättare — större eller mindre — som man studerade och spelade, hur radikalism och traditionalism bröt sig mot varandra, i vad mån det existerade ett intimare samarbete mellan tonsättare och reproducenter i arbetet för den nya musiken etc. Det är onekligen förvånande att serien nästan helt fallit i glömska och att ett så ofullständigt material bevarats i offentliga samlingar.⁵ Med hjälp av notiser, annonser och recensioner i dagspressen och genom kontakter med några av de medverkande tonsättarna och artisterna har det dock varit möjligt att rekonstruera programserien i dess helhet.

Numera brukar konsertprogrammen ge mycket klara besked om uruppföranden, f. f. g. inom resp. institutioner etc. Så är inte fallet med ISCM-programmen. F. f. g. kan ibland innebära ett uruppförande, ibland ett förstaframförande i Stockholm, manuskript, en beteckning som är vanlig på de äldsta programbladen, ger heller inget klart besked. I nedanstående uppställningar har jag därför måst använda beteckningar både för uruppförande * och event. uruppförande (*). F. f. g. i Stockholm av icke svenska verk anges endast i de fall, där programbladen ger precisa upplysningar eller där man på annat sätt kan fastställa att det rör sig om en premiär.

Av utrymmesskäl ges uppgifter om de mindre kända tonsättarnamnen endast i de fall, där dessa saknas i Sohlmans lexikon.

1923/24

1.	4. nov. 1923 — K F U M:s hörsal
Eugene Goossens:	Sonat för violin och piano op. 21 Charles Barkel och Hilding Rosenberg
Henning Mankell:	Ballad nr 4 för piano (*) Knut Brodin
Maurice Ravel:	Cinq mélodies populaires grecques Gertrud Rydbeck-Olson och Hilding Rosenberg
Arnold Schönberg:	Tre pianostycken op. 11 Knut Brodin
Paul Hindemith:	Kleine Kammermusik för fem blåsare op. 24:2 Gösta Larsson, Sigurd Rydberg, Mauritz Andersson, Georg Björklund och Erik Strömblad

Jeanson som sektionsordf. Efter honom kom Sten Broman, varvid Stockholmsavdelningen upplöstes och sektionen flyttade till Lund. Broman är fortfarande ordf., sekretariatet flyttades 1948 åter till Stockholm.

⁵ Ett drygt 10-tal program finns dels i KB:s, dels i KMAB:s programsamlingar.

2. 15. febr. 1924 — K F U M:s hörsal
- Edvin Kallstenius:⁶ Sonat för violoncell och piano op. 6
(manuskript)
Carl Christiansen och Märta af Klintberg
- Hilding Rosenberg: Trio för flöjt, violin och viola op. 9*
Carl Achatz, Charles Barkel och Carl Magnusson
- Darius Milhaud: Nr 2 ur Le Printemps
I panema och Gavea ur Saudades do Brazil
Kjell Fleetwood
- Charles Koechlin: Sonatin för flöjt och piano
Carl Achatz och Sven Brandel
- Egon Kornauth: Sonat för viola och piano op. 9
Erwin Hassack och Sven Brandel
3. 11. april 1924 — K F U M:s hörsal
- Bengt Rodhe: Nocturne — Prélude — Sonatine nr 2 —
Solitude — Epilogue för piano (*)
Tonsättaren
- Moses Pergament: Fem sånger *
Evighetsträngtan: 1. Vadan och varthän
2. Svärmodets son 3. Havsnatt
Der jungen Hexe Lied
Quelle der Schmerzen
Sara Kvarnström och Dagmar Achsner
- Bengt Rohde: Bilder från en rysk kabaret i Berlin 1923
för piano (*)
Tonsättaren
- Arnold Schönberg:⁷ Kammarsymfoni op. 9 (för 15 soloinstrument)
Dir. Hilding Rosenberg
Medv.: vl. 1: C. Barkel, G. Brodin och
E. Törnqvist — vl. 2: Lottie Borisch och
B. Crug — vla: J. Hylbom och F. Zetterqvist
— vlc.: C. Christiansen och G. Ek — kb: B.
Forss — fl.: C. Achatz — ob.: G. A. Hultgren
eng. h.: B. Carlsson — kl.: L. Warschewski
och K. Broberg — baskl.: E. Eriksson — fag.:
W. Fugman — kontrafag.: H. Meuser —
horn: A. Malm och S. Ljungström.

⁶ Tonsättaren har i ett brev av den 16. 7. 1957 lämnat följande uppgift om framförandet av cellosonaten: »Inte *absolut* uruppförande, men uruppförande i *original-besättningen*. Tidigare hade jag och norrmannen Eggen givit en kompositionsafteon i Oslo och en i Stockholm. I Stockholm spelade Kjellström och Eggen dennes fiolsonat, samt Kjellström och Nat. Broman mitt op. 6 i arr. (som det nu kunde bli!) för altfiol och piano.»

⁷ Ännu en gång skulle Schönbergs Kammarsymfoni ges i Stockholm under 20-talet: den 12. 4. 1929 i Konsertföreningen under Talichs ledning. Om Konsertföreningen och den nya musiken, se vidare not 19.

- 1924/25
4. 21. okt. 1924 — K F U M:s hörsal
- Carl Nielsen: Tema med variationer för piano op. 40
Knut Brodin
- Arthur Honegger: Sonatin för två violiner
Charles Barkel och Carl Magnusson
- Josef Eriksson: Fem sånger
På berget ligger en gammal stad(*) — Var är
den djupa glädje som jag söker(*) — Heinrich
das Kind(*) — Verlaine-stämning —
I månaden Tjaitra
Maja Kinberg och Dagmar Achsner
- Alban Berg: Fyra stycken för klarinett och piano op. 5
Ludvig Warschewski och Dagmar Achsner
- Béla Bartók: Etyder för piano op. 18
Knut Brodin
- Darius Milhaud: Sonat nr 2 för violin och piano
Charles Barkel och Hilding Rosenberg
5. 6. mars 1925⁸ — K F U M:s hörsal
- Yngve Sköld: Sonat för violin och piano *
Gösta Björk och tonsättaren
- Gustav Holst: Hymner ur Rig Veda
Varuna I — Varuna II — Maruts — The Song
of the Frogs
- Eugene Goossens: Heart of Kalyan
Epigram
Eva Pawlo och Hilding Rosenberg
- Hilding Rosenberg: Stråkkvartett nr 2 *
Kjellströmkvartetten: Sven Kjellström, Ernst
Törnqvist, Einar Grönwall och Carl Christiansen

⁸ Den 6. 3. 1925 slutade Sv.D:notisen om den stundande ISCM-konserten med följande rader: »Det lockande programmet och de förnämliga krafter föreningen lyckats förvärva har medfört en synnerligen livlig efterfrågan på biljetter. Ett fåtal återstående biljetter säljas hos Elkan & Schildknecht samt vid ingången.» Händelsen är värd att noteras: den tycks ha varit ganska unik. Kurt Thunell, sektionens skattmästare, skriver nämligen följande i brevet den 15. 7. 1957: »Publikintresset var + — 0. Det var kanske 50 betalande från allmänheten. Resten var medlemmar och fribiljetter. Då var intresset bland musiker och tonsättare något större. Det fanns en liten klick framsynta, som lidelsefullt omfattade den nya musiken. De medverkade gratis på våra konserter, offrade sin lediga tid med omfattande repetitioner av svårspelade verk. Det var verklig idealism, som illa belönades av statsmakterna och publiken och recensenterna. Dessa senare brukade roa sig med att under konserterna kasta papperstussar på varandra under högljutt fnitter. Vid ett tillfälle kände min fru ett finger i ryggen med åtföljande: »Hon njuter». Det var en recensent, som gjorde detta. Gapskratt hörde till ordningen för dagen jämte hänfulla tillmälen.» Ett musikskandalernas Paris i miniatyr!

- Maurice Ravel: Pianotrio
Wilhelmitrion: Tobias Wilhelmi, Bror Persfelt och Märta af Klintberg
6. 7. maj 1925 — K F U M:s hörsal
- Felix Petyrek: Sextett för stråkkvartett, klarinett och piano
Hugo Theorell, Bertil Odqvist, Gereon Brodin, Gunnar Gentzel, Mauritz Andersson och Stig Ribbing⁹
- Arthur Honegger: Sonat nr 2 för violin och piano
Gereon Brodin och Stig Ribbing
- Francis Poulenc: Sonat för två klarinetter
Mauritz Andersson och Gustav Sundell
- Alfredo Casella: Fem stycken för stråkkvartett
Preludio — Ninna-Nanna — Valse ridicule — Notturmo — Foxtrot
Hrr Theorell, Odqvist, Brodin och Gentzel

1925/26

7. 27. nov. 1925 — K F U M:s hörsal
- Edvin Kallstenius:¹⁰ Två fugerade satser för stråkkvartett
Kjellströmkvartetten: Sven Kjellström, Ernst Törnqvist, Einar Grönwall och Carl Christiansen
- William Seymer: Svit för klarinett och piano *
Ludvig Warschewski och Dagmar Achsner
- Karol Szymanowski: Tantris der Narr och Eine Don Juan-Serenade för piano
Sven Brandel
- Modest Moussorgsky: Tre sånger
Wiegenlied — Ständchen — Hopak
Cally Monrad och Hilding Rosenberg
- Igor Stravinskij: Tre satser för stråkkvartett
Kjellströmkvartetten

⁹ Några av de medverkande vid denna konsert — Theorell, Odqvist och ännu även Ribbing — var skickliga amatörer. De hade fått kontakt med ISCM på så sätt, att de inbjudit några i sektionens ledning till en av de tydligen ganska konsertmässiga privata kammarmusiksoaréer vid vilka de brukade medverka. Stig Ribbing, som lämnat dessa upplysningar, har vid ett samtal den 13. 7. 1957 även framhållit de intensiva, privata diskussionerna efter konserterna som en väsentlig sida i bilden av ISCM-gruppens arbete.

¹⁰ Tonsättaren har i ovannämnda brev av den 16. 7. 1957 även givit upplysningar om dessa båda satser: »Komponerade under studietiden vid konservatoriet i Leipzig och utförda vid en av de offentliga elevkonserterna, som avslutade läsåret. — De spelades sedan av Kjellströmkvartetten vid (en) svensk musikfest i Kiel (tror jag). — — — Satserna är följande: a) *Fuga pastorale* (finns även för lit. ork.), men bör numera helst utföras i sättningen för orgel (op. 4 b). b) *Scherzo fugato*, tryckt av Universal-Ed. för *liten orkester*.» Kallstenius studerade i Leipzig 1904—07.

8. 22. febr. 1926 — Svenska Läkarsällskapets hörsal
- Francesco Malipiero: Rispetti e Strambotti för stråkkvartett
Hugo Theorell, Bertil Odqvist, Gereon Brodin och Gunnar Gentzel
- Franz Schreker:¹¹ Fyra sånger
Sommerfäden — O Glocken, böse Glocken — Einst gibt ein Tag mir alles Glück zu eigen — Die Dunkelheit sinkt schwer wie Blei
Greta Philipson och Stig Ribbing
- Igor Stravinskij: Pianosonat
Stig Ribbing
- Erich Wolfgang Korngold: Pianokvintett op. 15: 2
Hrr Theorell, Odqvist, Brodin, Gentzel och Ribbing
9. 22. mars 1926 — K F U M:s hörsal
- Renzo Bossi: Sonata intima op. 31 för violin och piano
Giovanni Turicchia och Märta af Klintberg
- Francis Poulenc: Poèmes de Ronsard
Elsa Rydin-Öberg och Hilding Rosenberg
- Manuel de Falla: Ur Pièces espagnoles för piano
Cubana-Andaluza
- Manuel Infante: Gitaneria för piano
Kerstin Strömberg
- Knut Håkanson: Två sånger
Skuggad av döden — Sommardag
- Josef Jonsson: Tre sånger
Under häggarna — Som ett silversmycke — Hymn
Elsa Rydin-Öberg och Hilding Rosenberg
- Tobias Wilhelmi: Pianotrio (*)
Märta af Klintberg, Giovanni Turicchia och Erik Holm

1926/27

10. 17. nov. 1926 — Musikaliska Akademien (orgelsalen)
- Cyril Scott: Pastoral för flöjt och piano
Carl Achatz och Hilding Rosenberg

¹¹ Detta är det enda tillfälle vid vilket Schreker förekommer i ISCM-programmen. Hans namn var dock mera aktuellt än vad som framgår härav. Av svenskar som representerades vid konserterna var Rohde personlig elev till honom och Kallstenius djupt influerad av i synnerhet operan *Der ferne Klang* (se Edvin Kallstenius om sig själv, MV 1948, s. 66—70). Bland Schrekers elever kan i första hand nämnas Krenek, Hába, Goldschmidt, Grosz, Petyrek, Rathaus och Horenstein. Av dessa förekom Goldschmidt, Petyrek och Rathaus på ISCM-programmen (resp. nr 21, 6 och 21). Nu så gott som bortglömd hörde alltså Schreker till 10- och 20-talens mest eftersökta kompositions lärare. I sina egna verk representerar han ju ett slags förexpressionism, en länk mellan Rich. Strauss och Schönberg. Stor uppmärksamhet ägnas honom av Stuckenschmidt, a. a. *Der ferne Klang* gick hösten 1927 på Kungl. Teatern.

- Darius Milhaud: Les Soirées de Pétrograd (till dikter av René Chalupe)
Maria Maurizi och Hilding Rosenberg
- Francesco Malipiero: Risonanze för piano
- Arthur Honegger: Tre stycken för piano
Prélude — Hommage à Ravel — Danse
Dagmar Achsner
- Igor Stravinskij: Tre stycken för soloklarinet
Ludvig Warschewski
- Jørgen Bentzon: Sonatin för flöjt, klarinet och fagott
Carl Achatz, Ludvig Warschewski och Willi Fugman
11. 3. mars 1927 — Svenska Läkarsällskapets hörsal
- Hilding Rosenberg: Sonat nr 1 för violin och piano *
Lottie Andréason och tonsättaren
- Kurt Atterberg: Sonat för violoncell och piano *
Bror Persfelt och Märta af Klintberg
- Gösta Nystroem:¹² Regrets, sex pianostycken
Fritjof Kjellberg
- Yngve Sköld: Sonatin för violin och piano *
Tobias Wilhelmi och tonsättaren

1927/28

12. 20. sept. 1927 — Musikaliska Akademien (orgelsalen)
- Vittorio Rieti: Sonat för piano, flöjt, oboe och fagott
Hilding Rosenberg, Gösta Larsson, Sigurd Rydberg och Erik Strömblad.
- Arthur Honegger: Trois contrepunts för picc.-flöjt, oboe
(eng. horn), violin och violoncell
Gösta Larsson, Sigurd Rydberg, Lottie Andréason och Allan Wiggberg
- William Seymer: Sonata pastorale op. 9 för violin och piano *
Charles Barkel och Sven Brandel
- Carl Nielsen: Chaconne för piano op. 32
Eric Ljunggren
- Paul Hindemith: Sonat för viola och piano op. 11
Gösta Rybrant och Carl Tillius
13. 12. dec. 1927 — Svenska Läkarsällskapets hörsal
- Arthur Honegger: Stråkkvartett
Kjellströmkvartetten: Sven Kjellström, Ernst Törnqvist, Einar Grönwall och Carl Christiansen

¹² Enligt vad Gösta Nystroem meddelat i ett brev den 12. 7. 1957 uruppfördes pianostyckena av tonsättaren vid en intim kammarmusiksoaré på Sorbonne, sannolikt 1925. Vid samma tillfälle uppfördes också sångerna ur Lagerkvists Ångest.

- H. M. Melchers: Sonat för violoncell och piano op. 20 *
Carl Christiansen och Ingrid Kjellström
- Viking Dahl: Bröllopsvit (ett gammaldags bröllop), sammanställd ur Nils Anderssons folklåtar och bearbetad för 2 violiner och piano
Sven Kjellström, Ernst Törnqvist och Ingrid Kjellström
14. 29. mars 1928 — Svenska Läkarsällskapets hörsal
- Ernest Bloch: Sonat för viola och piano
Einar Grönwall och Sigrd Rabe
- Yngve Sköld: Sonat för violoncell och piano *
Gunnar Ek och tonsättaren
- Francis Poulenc: Två sånger ur Chansons champêtres
- Ottorino Respighi: Nebbie
Kurt Thunell och Fritjof Kjellberg
- Carl Nielsen: Preludium och tema med variationer för soloviolin
Oluf Nielsen
- Hilding Rosenberg: Pianosvit
Fritjof Kjellberg
15. 3. maj 1928 — Lundholms Konsertsalong
- Wilhelm Grosz: Danssviter nr 1 och 2 för piano
Carl Tillius
- Gustaf Malm:¹³ Duo för piano och violin op. 4 (*)
Sven Brandel och Charles Barkel
- Arnold Schönberg: Fyra sånger
Abschied, op. 1: 2 — Walsonne, op. 2: 4 —
Der Wanderer, op. 6: 8, och Freihold, op. 3: 6
Einar Cajanus och Carl Tillius
- Darius Milhaud: Stråkkvartett nr 7
Lottie Andréason, Gereon Brodin, John Hylbom och Gunnar Norrby
Samtliga verk f. f. g. i Stockholm

1928/29

16. 5. okt. 1928 — Konserthuset, Lilla salen
- Günter Raphael: Sonat för viola och piano
Sven Blomqvist och Hilding Rosenberg
- Béla Bartók: Stråkkvartett nr 2
Lottie Andréason, Gereon Brodin, Gösta Rybrant och Gunnar Norrby
- Francis Poulenc: Sonat för horn, trumpet och basun
Axel Malm, Edvard Åkerberg och Bertold Ericsson

¹³ Gustaf Malm (1887—1929) var kantor i Jakobs kyrka och lärare i sång och körsång vid Musikkonservatoriet i Stockholm. Hans produktion upptar kyrkliga körsatser, manskvartetter, kammarmusik m. m.

- Zoltán Kodály: Trio för 2 violiner och viola
Lottie Andréason, Gösta Rybrant och Gereon Brodin
17. 14. nov. 1928 — Konserthuset, Lilla salen
- Tobias Wilhelmi: Sonat A-dur för violin och piano (*)
Tonsättaren och Märta af Klintberg
- Hilding Rosenberg: Pianosonat nr 4 *
Astrid Berwald
- Gunnar de Frumerie: Duo för oboe och viola (*)
Sigurd Rydberg och Carl Magnusson
- Henning Mankell: Sånger ur Arabische Nächte av Hans Betghe*
Nils Björkander: Sånger ur De nakna trädens sånger av Sigfrid Siwertz (*)
Elsa Rydin-Öberg och Fritjof Kjellberg
- Albert Henneberg: Sonat för violin och piano (*)
Lottie Andréason och tonsättaren
18. 19. mars 1929 — Konserthuset, Lilla salen
- Dag Wirén:¹⁴ Sonat för violin och piano
Lince Berglund och tonsättaren
- Hilding Rosenberg: Trio för oboe, klarinett och fagott *
Sigurd Rydberg, Mauritz Andersson och Erik Strömblad
- Joseph Marx: Trio-Fantasi för piano, violin och violoncell
Yngve Sköld, Per Carlsten och Ragnar Englund
- 1929/30
19. 29. okt. 1929 — Konserthuset, Lilla salen
- Alfredo Casella: Sonat för violoncell och piano
Gunnar Norrby och Fritjof Kjellberg
- H. M. Melchers: Sonat för violin och piano *
Charles Barkel och Henriette Melchers
- Francis Poulenc: Sonat för klarinett och fagott
Ludvig Warschewski och Alex Bernström
- Paul Hindemith: Stråkkvartett C-dur op. 16
Charles Barkel, Gereon Brodin, Einar Grönwall och Gunnar Norrby
20. 10. febr. 1930 — Konserthuset, Lilla salen
- Albert Roussel: Sonat nr 2 för violin och piano op. 28
Gereon Brodin och Stig Ribbing
- Darius Milhaud: Catalogue de fleurs
Irma Stuppel och Fritjof Kjellberg

¹⁴ Wiréns violinsonat hade uruppförts den 6. 10. 1928 vid en av Musikkonserveri-
toriets elevkonserter.

- Charles Koechlin: Sonat för violoncell och piano op. 66
Ivan Clossey och Fritjof Kjellberg
- Albert Henneberg: Kammarsymfoni för flöjt, oboe, klarinett,
fagott, horn, harpa och stråkkvintett op. 11 (*)
Dirigent: tonsättaren
- Samtliga verk f. f. g. i Stockholm
- 1930/31
21. 28. okt. 1930 — Konserthuset, Lilla salen
- Pianoafton av Franz Osborn
- Heinz Tiessen: Sex pianostycken
- Paul Hindemith: Kleine Klaviermusik op. 45: 4.
- Karol Rathaus: Sonatin
- Berthold Goldschmidt:¹⁵ Sats ur pianosonat
- Igor Stravinskij: Tre satser ur Petruschka
22. 12. jan. 1931 — Konserthuset, Lilla salen
- Max Butting: Duo för violin och piano
Stefan Frenkel och Fritjof Kjellberg
- Paul Höffer: Sonat för soloviolin op. 17
Stefan Frenkel
- Ernst Toch: Sonat för violin och piano op. 44
Stefan Frenkel och Sven Brandel
- Hilding Rosenberg: Sonat för soloviolin op. 12
Stefan Frenkel
- Alex. Tansman: Sonata quasi una fantasia för violin och piano
Stefan Frenkel och Fritjof Kjellberg

Enligt en uppgift på konsertprogrammet nr 20 planerade man att den 11 april 1930 ge Schönbergs Pierrot lunaire under Eric Bengtsons ledning, ett projekt som emellertid visade sig omöjligt att förverkliga.¹⁶ Initiativet är för den skull inte utan intresse. Det visar — jämte de andra Schönberg-, Berg- och Schrekerverken som blev framförda — på en radikalare och mera »expressionistisk» inställning i Stockholmssektionen än i Lundsektionen, där »klassicister» som Reger, Nielsen och

¹⁵ Berthold Goldschmidt var — enligt H. F. Redlich i MGG — en av de mest lovande tonsättarbegåvningarna i Tyskland före nazismen. Han är född i Hamburg 1903, har studerat för Schreker m. fl. och är sedan 1935 bosatt i England, där han bl. a. dirigerat vid Glyndebourne. I sin produktion, som omfattar de flesta genrer från operor och baletter till romanser och pianoverk, är han påverkad av Hindemith och Stravinskij. Han har också mottagit impulser från jazzen.

¹⁶ Det första offentliga framförandet av Pierrot lunaire i Stockholm ägde rum den 6. 4. 1937 med Naima Wifstrand som »recitatris». Se bl. a. Kajsa Rootzén, Samling kring Pierrot . . . , Röster i radio 1957: 7. Ett andra framförande följde två decennier senare, den 10. 2. 1957 vid en av Radiotjänsts kammarmusikmatinéer. Talsångsstämman utfördes då av Kerstin Meyer.

Hindemith var de dominerande namnen:¹⁷ denna »motsättning» svarar om inte annat mot de olika uppfattningar om den nya musikens vägar som vi vid denna tid möter hos de båda sektionens ordförandena, Jeanson och Broman. Ännu mera markerad blir Stockholmsgruppens hållning, om man jämför den med den programlinje efter vilken Fylkingen arbetade under de första 15 åren (föreningen gav sin första konsert den 12 oktober 1933). Där förekommer musik av någon av Wienskolans stora namn först hösten 1949 — uruppförandet av Schönbergs a cappellasats *Dreimal tausend Jahre* — och vad mera överraskande är av Bartók och Stravinskij först 1946! De enda mera framträdande modernistnamnen i Fylkingen under dessa år var Hindemith, som representerades med några verk ur sonatcykeln op. 11 och Sjostakovitj, av vilken man spelade cellosonaten och pianokvintetten.¹⁸

Det kan vara på sin plats att också påpeka den aktualitet med vilken programrådet för ISCM-konserterna arbetade. Hindemiths Kammermusik för blåsare var sålunda bara ett år gammal, när den uppfördes vid den första ISCM-konserten, Alban Bergs klarinettstycken op. 5, som stod på programmet den 21 oktober 1924 (nr 4), hade visserligen komponerats redan 1913 men publicerades av Universal Edition först 1924, och Stravinskij's pianosonat tillkom 1924 och spelades i februari 1926 (nr 8). Detta är några exempel bland många.¹⁹

¹⁷ Att Lundsektionen delvis sysselsatte sig med andra problemställningar än sektionen i Stockholm, framgår också av det program den 23. 4. 1925 som ägnades relationerna mellan modern musik och folkmusik. Sten Broman föreläste och bland de spelade tonsättarna kan nämnas Nielsen, Raasted och Viking Dahl. Av Dahl framfördes den Brölloppssvit som återkom vid Stockholmskonserten nr 13. Medverkande i Lund var Olle Andersson, Ernst Norlind och tonsättaren. Senare i serien förekom vid ett par tillfällen även instrumentalverk av Knut Håkanson, t. ex. Svensk svit i kontrapunktisk stil. — Ett annat mindre vanligt inslag i dessa konsertserier var Palestrinakörens framträdande i Lunds domkyrka den 29. 11. 1925. På programmet stod renässans- och barockmusik — ISCM-statuterna tillåter nämligen också framföranden av »gammal» musik.

¹⁸ En fullständig förteckning över de konserter som givits av Fylkingen höstsäsongen 1933—vårsäsongen 1949 finns i Kulturrotelns arkiv, Stadshuset, Stockholm.

¹⁹ Även om ISCM-sektionen med sina konserter gjorde den främsta insatsen för modern musik under 20-talet, var man för den skull inte ensam om intresset för det nya. I dec. 1925 uppfördes Schönbergs *Gurrelieder* på Kungl. Teatern och knappt två år senare presenterade man Honeggers *Kung David*. Ännu mera påfallande är intresset i Konsertföreningen, i synnerhet sedan Václav Talich blivit orkesterns konstnärlige ledare 1926. Här ett urval: Av Schönberg spelades *Verklärte Nacht* redan 1919 och *Kammersymfonin* — som redan påpekats i not 7 — på våren 1929; Stravinskij introducerades med *Eldfågeln* 1922, tre år senare följde både *Petruschka* och *Pulcinellasviten*. Våroffer fick däremot vänta ända till 1937. Första gången som Hindemith återfinns på en KF-konsert är i nov. 1923 med sin Kammermusik nr 1 op. 24, andra gången i okt. 1927 med *Konsert för orkester* op. 38; Prokofjeff besökte

Bilden av den svenska ISCM-sektionens arbete och intressen under 20-talet berikas något om man också tar hänsyn till den samling noter som Gunnar Jeanson i sektionens namn deponerade i Musikaliska Akademiens Bibliotek den 7 juni 1927 — låt vara att man givetvis måste räkna med att en viss procent av materialet kanske inte ens varit påtänkt för framförande utan endast kommit sektionen tillhanda som reklam- eller recensionsmaterial etc. Depositionen omfattar 37 nummer:²⁰

1. Grosz, W., Op. 20. Tanzsuite. Pianosolo.
2. Malipiero, G. F., Omaggi. 1—3. Pianoforte.
3. Ravel, M., Sonate pour violon et piano.
4. Poulenc, Fr., Sonate pour clarinette et basson.
5. » Chansons gaillardes.
6. Pijper, W., Sonatina nr 3. Piano solo.
7. Hindemith, P., Op. 24:2. Kleine Kammermusik für 5 Bläser.
8. Slonimsky, N., Studies in black & white for piano.
9. Copland, A., Song for soprano (»As it fell upon a day») with accompaniment of flute and clarinet.
10. Berg, A., Op. 5. 4 Stücke für Klarinette und Klavier.
11. Berners, L., Valses Bourgeoises (»Valse brillante.» »Valse caprice.» »Strauss, Strauss et Strauss.») pour piano a quatre mains.
12. Bliss, A., Suite for piano.
13. Butting, M., Op. 32. Duo. Violin & piano.
14. Casella, A., Sonata in Do maggiore per pianoforte e violoncello.
15. Chausson, E., Chant Funèbre. Choeur pour quatre voix de Femmes avec accompagnement de Piano ou d'Orchestre. Op. 28.
16. Hindemith, P., Op. 11:4. Sonate für Bratsche und Klavier.
17. » Op. 16. Quartett, 2 Violinen, Viola, Violoncello. (C-dur.)
18. Honegger, A., Trois contrepoints pour petite flûte, hautbois (cor anglais), violon et violoncelle. (1. Prélude à 2 voix., 2. Choral à 2 voix., 3. Canon sur basse obstinée à 4 voix.)
19. Kaminski, H., Toccata für Orgel über den Choral »Wie schön leucht' uns der Morgenstern».
20. Kodály, Z., Op. 8. Sonate, violoncello solo.
21. Křenek, E., Op. 22. Drei gemischte a capella-Chöre.
22. » Op. 39. 5 Klavierstücke.
23. Koechlin, Ch., Op. 66. Sonate pour violoncelle et piano.

KF i nov. 1925 och spelade därvid sin andra pianokonsert. Violinkonserten nr 1 och pianokonserten nr 3 förekom också, om än några år senare; av Rosenberg spelades under detta decennium ett 10-tal verk. — Ännu ett tillfälle då den moderna musiken sköts i förgrunden var vid den tyska Havemann-kvartettens gästspel i febr. 1927, då Schönbergs kvartett op. 7 och Hindemiths op. 32 stod på programmet. Aktiviteten var sålunda stor. Det bör kanske också framhållas att en senromantiker som Mahler intog en mycket framskjuten ställning på programmen i KF under 20-talet. T. o. m. de senare symfonierna återkom vid upprepade tillfällen.

²⁰ För hjälp med denna förteckning har jag att tacka fil. kand. Staffan Svedmark, KMAB.

24. Malipiero, G. F., Pasqua di Resurrezione pour piano.
25. Milhaud, D., 7. Quatuor à cordes.
26. Poulenc, Fr., Sonate pour clarinette et basson.
27. Rathaus, K., Op. 14. 1. Sonate, violino et piano.
28. » Op. 11. 6 kleine Klavierstücke.
29. Schönberg, A., Op. 1:2. Abschied, Bariton und Klavier.
30. » Op. 6:6. Am Wegrund, Gesang und Klavier.
31. » Op. 6:8. Der Wanderer » » »
32. » Op. 10. 2. Streich-Quartett.
33. Stravinskij, I., 3 pièces pour clarinette solo.
34. Wellesz, E., Op. 43. 3 a cappella-Chöre aus dem Angelus-Silesius.
35. » Op. 34. 2 Stücke, Clarinetto e piano.
36. Weprik, A., Op. 4. Totenlieder für Bratsche und Klavier.
37. Kodály, Z., 2 Volkslieder aus der Zoborgegend. Für Frauenchor gesetzt.

Framgångarna i arbetet på den inre fronten och motgångarna i de internationella sammanhangen blev på sätt och vis ombytta under 1930-talet. Stockholmskonserterna försvinner helt — den sydsvenska sektionen fortsatte dock med sina — men hade isen väl brutits genom Lars-Erik Larssons medverkan vid Florensfesten 1934 möter vi under följande år svenska tonsättarnamn allt oftare på festspelsprogrammen. Kulmen nås i och med Världsmusikfesten i Stockholm 1956 som kom att bli den moderna svenska musikens internationella genombrott. Har ISCM under senare år förlorat något av sin samlade roll i europeiskt musikliv till förmån för bl. a. det arbete som uträttas genom radiostationerna i olika länder, genom Unesco och naturligtvis också genom att en rad av de tonsättare som för en två/tre decennier sedan betraktades som obotliga och svärfjällade rabulister nu har fått sina verk upptagna i standardrepertoaren, måste sålunda å andra sidan betonas att Sverige hör till de nationer för vilka samfundet ännu utgör ett nödvändigt — och framgångsrikt — forum.

Det bör till sist nämnas, att den svenska ISCM-sektionen numera åter ger konsertserier liknande 20-talets. Fylkingen är nämligen sedan 1950 sektionens konsertgivande organ.

Bo Wallner